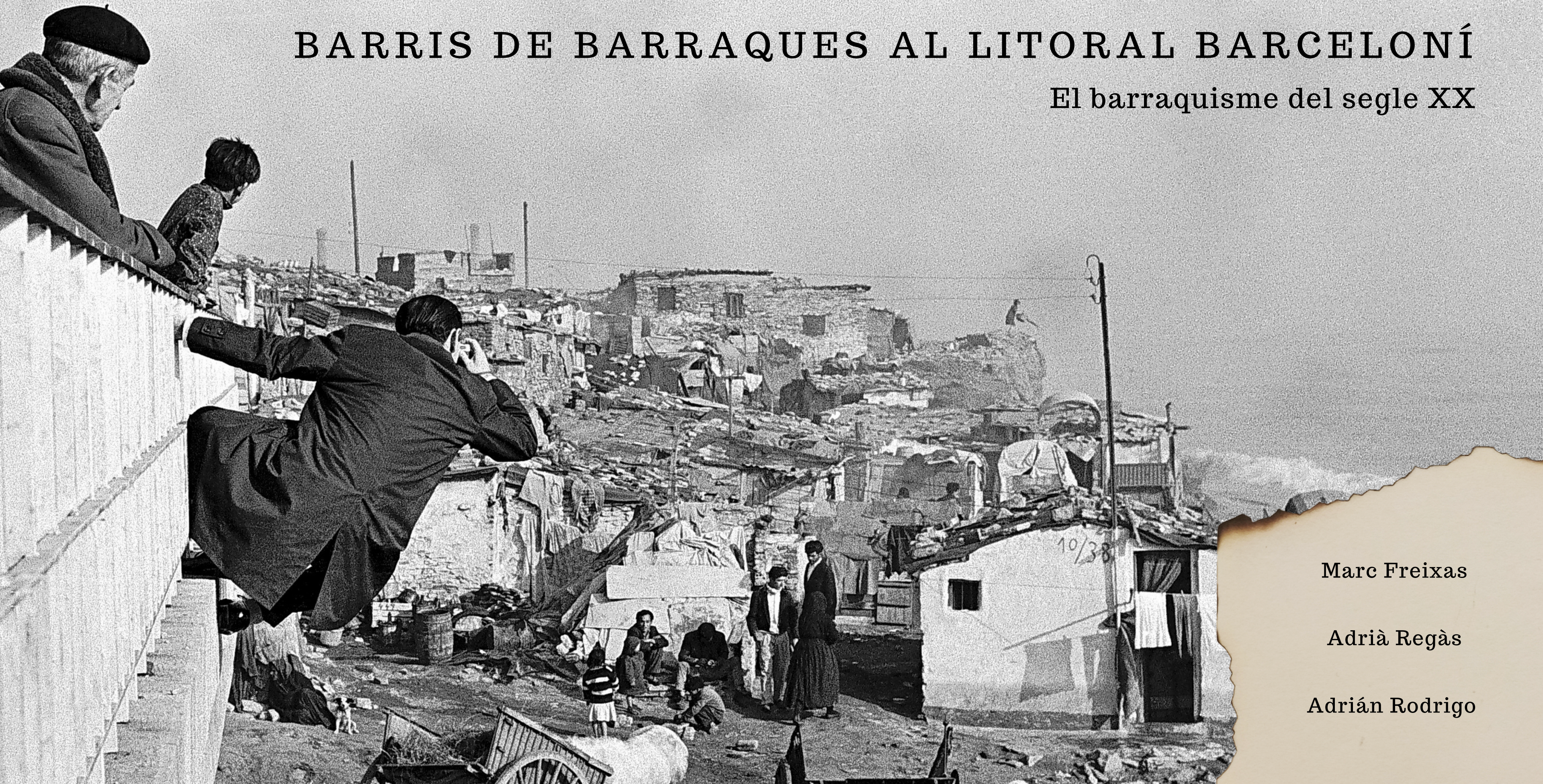

BARRIS DE BARRAQUES AL LITORAL BARCELONÍ

El barraquisme del segle XX

Marc Freixas

Adrià Regàs

Adrián Rodrigo

El barraquisme és un fenomen urbà, propi dels països fortament receptors d'immigrants i mancats d'una planificació urbanística, que té com a manifestació la construcció de barraques a la perifèria i als petits espais no edificats d'una ciutat.

EL BARRAQUISME A BARCELONA

Durant bona part del segle passat, el paisatge urbà de Barcelona, juntament amb les joies del modernisme, van conviure també milers de barraques en les quals habitaven ciutadans i ciutadanes que no disposaven de les mínimes condicions de salubritat i que centraven els seus esforços quotidians a accedir als serveis elementals, com l'aigua o l'electricitat. La població d'aquests assentaments procedeix majoritàriament del País Valencià, Múrcia, Aragó i Andalusia.

14

NUCLIS PRINCIPALS A LA CIUTAT COMTAL

DURANT EL SEGLE XX

Mapa dels 14 nuclis
de barraques més
destacats Barcelona
durant el segle XX

BARRAQUES PROP LA MAR

Audiovisual amb
fotografies i vídeos del
arxiu de Barcelona de
les barraques del litoral

A la dècada de 1870 apareixen al litoral barceloní, entre la Barceloneta i el Besòs, els nuclis de barraques del Somorrostro (1) i Pequín (2), tot i que ja hi havia barraques de pescadors anteriorment. Es construeixen en terrenys públics, propietat de l'Estat, entre les indústries, el ferrocarril i el mar. L'arribada de mà d'obra per a l'Exposició Universal de 1888 contribueix a explicar l'expansió de l'habitatge precari a les platges.

A la dècada de 1920 ja hi ha quatre nuclis consolidats amb un centenar de barraques en cadascuna: Somorrostro (1), Bogatell (3), Mar Bella (4) i Pequín (5). Poc després es formen el nucli de Rere el Cementiri (2), al Poblenou, i el Camp de la Bota (6), que creix a partir de 1925.

BARRAQUES PROP LA MAR

L'àrea barraquista del litoral experimenta un gran creixement a la postguerra i assolix la màxima expansió a mitjans dels anys cinquanta. Els habitatges eren molt variats, des de construccions fetes amb fusta i materials trobats a la platja fins a casetes d'obra. No hi havia aigua corrent ni cap mena de servei. Amb els carrerons estrets i les aigües residuals que desembocaven al mar, les infeccions eren freqüents i sovint els temporals destruïen les barraques.

Davant la desatenció de les autoritats de la dictadura, l'Església, sovint des del paternalisme, hi feia tasques assistencials. Sota el seu paraigua, diverses obres socials van actuar als nuclis barraquistes fins que ja als anys seixanta les iniciatives es van diversificar i van aparèixer els assistents socials.

La prolongació del passeig Marítim entre 1957 i 1964 i la transformació de la façana litoral per als Jocs Olímpics de 1992 van eliminar les barraques d'aquest sector, on va aparèixer un paisatge radicalment diferent, des de la Vila Olímpica fins al Fòrum

1

SOMORROSTRO

Va ser el barri de barraques més gran del litoral. Es va originar prop de la primera fàbrica del gas situada on ara hi ha el parc de la Barceloneta, i es va estendre fins a la desembocadura del Bogatell. Les condicions de vida eren molt dures. Amb 63 barraques el 1905, va assolir la màxima extensió el 1954, amb 2.406 barraques i entre 10.000 i 15.000 residents. La construcció del passeig Marítim va anar suprimint les barraques. L'any 1966 es van enderrocar precipitadament les últimes 600, uns dies abans de la celebració d'unes maniobres navals amb presència del general Franco, i molts dels seus habitants van ser traslladats al polígon de Sant Roc, a Badalona.

QUÈ TROBEM ARA A SOMORROSTRO?

Els valors que definien el Somorrostro es van diluir, i la platja del barri de la Barceloneta va erigir-se en un dels pilars del boom turístic de la ciutat, que començava a plantar les seves primeres llavors.

Ara la zona destaca per l'àmplia presència de discoteques i espais d'oci nocturn prop de la platja. La memòria del barri de barraques es va rescatar el 2010, quan es va anunciar que el tram entre l'Hospital de la Mar i el carrer Marina recuperaria el nom del Somorrostro.

2

RERE CEMENTIRI

Barri aparegut al final del segle XIX entre el mur del cementiri del Poblenou i el ferrocarril de la costa. El 1898 hi havia 37 barraques amb 160 habitants i el 1922, 64 barraques. El 1972 la majoria de les 80 casetes, fetes d'obra, eren propietat dels residents, molts d'ells treballadors de les fàbriques properes. El barri va desaparèixer el 1989 amb la construcció de la ronda del Litoral. Els residents es van mobilitzar amb el suport de l'Associació de Veïns del Poblenou per aconseguir una expropiació més justa i nous habitatges.

QUÈ TROBEM ARA A RERE CEMENTIRI?

Rere Cementiri compta amb una placa commemorativa situada al carrer de Carmen Amaya, davant el mur del cementiri del Poblenou i prop de la cantonada del passatge Rere el Cementiri Vell i del passatge de la Llacuna.

El conjunt de casetes de Rere Cementiri s'estenia al llarg de dos costats del perímetre del cementiri. El rastre dels llocs on hi havia les barraques s'ha esborrat completament. No obstant, la memòria no ha desaparegut en els milers de persones que van viure aquella realitat. Molts creuen que hi ha pocs records d'una part de la història, i que no s'ha d'oblidar el passat.

3

BOGATELL

La Platja del Bogatell, en el districte de Sant Martí, és una de les magnífiques platges que reflecteixen l'atreviment urbanístic impulsat l'any 1992, a causa de la celebració dels Jocs Olímpics a la ciutat i la intenció de Barcelona d'obrir-se al mar. El juliol de 1972 s'inaugura la planta d'aigües residuals del Bogatell, enderrocada el 1989 a causa de la construcció de la Vila Olímpica. Bogatell era també el nom d'un torrent que naixia al Guinardó i alimentava la Llacuna del Poblenou després de creuar part del Camp de l'Arpa i del Clot.

QUÈ TROBEM ARA A BOGATELL?

Alguns testimonis afirmen que Bogatell era la claveguera de Barcelona. Ara, la platja és un lloc ideal per a passar una jornada entretinguda en un ambient cosmopolita i és un lloc ideal per fer esport.

Gent de tot el món, l'ambient jove i equipaments complets fan d'aquesta platja una de les opcions més triades per a passar un dia diferent. Des dels anys vuitanta, com gairebé tot el litoral, la platja del Bogatell va ser objecte de profundes renovacions que l'han portat a ser una de les més visitades de la ciutat.

4

MAR BELLA

Mar Bella va ser un lloc habitual de pescadors de l'antic barri del Taulat on aixecaven les seves barraques, arreglaven les seves xarxes i arribaven amb els seus vaixells a la nit. Va ser triada com la platja més neta de Barcelona. No obstant, l'industrialisme va provocar un fort impacte. Van arribar famílies a les fàbriques i alguns es van instaurar en barraques. Al 1975 va haver-hi un pla de gentrificació d'algunes platges de Barcelona per a convertir-les en zones d'oci amb jardí, hotels, i espais per passar-ho bé.

QUÈ TROBEM ARA A LA MAR BELLA?

Com ha passat amb els altres punts de la ruta, l'espai va viure un gir de 180 graus amb la remodelació urbanística del litoral l'any 1992. La seva longitud és de 512 metres i la majoria d'usuaris resideixen al barri de Sant Martí.

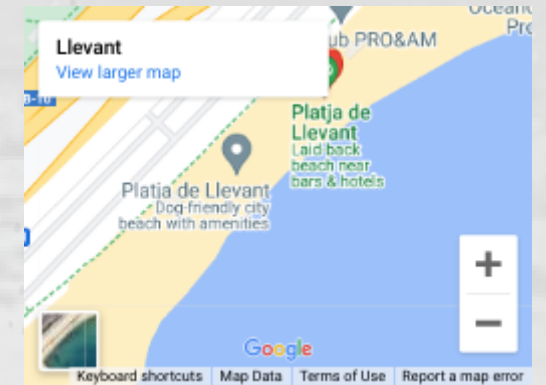
Mar Bella disposa d'un espai dedicat a platja nudista i és de les favorites pel col·lectiu LGTBI+. Prop de l'espigó de Bac de Roda hi ha una àrea de jocs infantils i unes xarxes per jugar a vòlei. També hi ha pistes de bàsquet, una àrea de monopati i una taula de ping-pong situada en la part superior del Passeig Marítim, prop del pavelló esportiu de la Mar Bella.

5

PEKÍN

El barri va ser fundat el 1870 per part de pescadors provinents de les Illes Filipines, però va ser devastat als anys 20 per un temporal. Tot i això, a finals d'aquesta dècada i principis de la següent va ser repoblat de nou amb barraques de migrants d'altres regions espanyoles, que van arribar a Barcelona per participar en la construcció de l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929. Durant la postguerra i, especialment, els anys 60 va anar augmentant la població resident en ell fins a assolir en 1970 els quatre mil habitants i unes 800 barraques. Posteriorment, les barraques es van enderrocar i la població va ser traslladada al barri de la Mina de Sant Adrià de Besòs.

6

CAMP DE LA BOTA

El Camp de la Bota va ser zona militar fins a mitjans del segle XX. Hi havia una caserna amb forma de castell i un parapet per als exercicis de tir que, durant la Guerra Civil i entre 1939 i 1952, va ser lloc d'afusellaments. El barri de barraques s'havia anat formant des de 1925 i va ser inclòs dins del barri de Pequín. L'any 1963 hi havia 378 barraques amb 1.968 persones, i al nucli adjacent del Parapet, a Sant Adrià del Besòs, 289 barraques amb 1.447 habitants. El 1974 la majoria d'habitants van ser reallotjats al polígon de la Mina, però el 1987 encara hi quedaven 385 veïns, molts d'ells gitanos. Les darreres barraques es van enderrocar el 1989. L'edifici Fòrum ocupa part de l'espai on hi havia les barraques.

7

RUTA PEL CAMP DE LA BOTA

Per a aprofundir i oferir un valor afegit, la guia compta amb una ruta pel Camp de la Bota amb la col·laboració de Josep Maria Monferrer, president de l'Arxiu Històric del Camp de la Bota i La Mina. L'historiador i pedagog fa un recorregut explicant la història, ubicació i evolució de les barraques a la zona i detallant els canvis més ressenyables. A més, el vídeo conté fotos que comparen l'abans i el després del litoral, exposant l'estat actual i la situació amb les barraques.

